

Interview met Julien Van Geertsom: “de Federatie moet professionaliseren!”

Temse, 22 februari 22

Het lukte vrij vlot om een afspraak te krijgen bij Julien Van Geertsom, de voormalige Voorzitter van de POD MI. Hij moest wel een beetje schuiven in zijn agenda, want hoewel hij dit jaar 69 is geworden, is stilzitten er voor hem niet bij. Ik ging hem opzoeken in zijn woning in Temse – ik was gewoon benieuwd om eens van een “betrokken outsider” te horen hoe hij dacht over OCMW sociaal werk...

“Uw boek “Ten strijde tegen armoede” (Van denbroele, 2018) eindigt met 2 trends : het groeiend belang van de sociale bijstand ten nadele van de sociale zekerheid, en wat u verandering in het politiek correct denken noemt, maar eigenlijk gaat over het individueel schuldmodel en het neoliberalisme dat daar verantwoordelijk voor is. Die 2 trends houden eigenlijk ook aanbevelingen in: zorg dat de mazen van de sociale zekerheid opnieuw kleiner worden, en begin eindelijk eens met de armoede structureel te bestrijden in plaats van de armen te culpabiliseren.

Dan volgen er 5 aanbevelingen :

- *Trek de uitkeringen op tot de armoedegrens*
- *Investeer in kinderen*
- *Zorg voor een inclusief arbeidsmarktbeleid*
- *Automatiseer de rechten en stimuleer outreachend werken*
- *Investeer in de verlichting*

We zijn nu 3 jaar later. Zelf vind ik uw analyses terecht en de aanbevelingen nog steeds actueel. Hoe ziet u de zaken evolueren? Gaat het de komende jaren de goede richting uit? Het laatste Jaarboek over armoede (2021) eindigde alvast met de vaststelling dat 30 jaar armoedebestrijding er niet in geslaagd is de armoede te verminderen in België... Anne Van Lancker, voorzitter vzw Decenniumdoelen, ziet op de armoedebareometer alleen rode cijfers...”

Van Geertsom: “Jammer genoeg zie ik weinig positiefs. Het feit dat er steeds meer mensen in de bijstand terecht komen is een gevolg van liberaal beleid, want in de bijstand kan men de mensen beter controleren. Dat individueel schuldmodel blijft het dominante denken. De situatie rond kinderen in illegaliteit vind ik niet kunnen. Ze mogen naar school maar voor de rest ‘bestaan’ ze blijkbaar niet en komen ze niet in aanmerking voor allerlei soorten hulp die OCMW’s kunnen bieden. Hoe hypocriet zijn wij? Daarbovenop de pandemie, waardoor veel deuren gesloten werden, wat vooral degenen trof die digitaal niet geletterd zijn. Die konden nog enkel per telefoon een afspraak maken, wat het nog moeilijker maakt voor mensen in armoede. Ook de wachttijden waren veel te lang.

De pandemie was een kans tot reflectie op het sociaal beleid, maar helaas zijn er weinig lessen uit getrokken. De armen waren weer eens de dupe. Maar eens het weer beter ging werd er alleen nog aan consumeren gedacht. De kans is groot dat er nu weer besparingen volgen. Voor een armoedebeleid is er nauwelijks ruimte.”

Hoe kijkt u terug op het maatschappelijk werk in de OCMW’s ?

“ Tsja, mijn kijk is niet onverdeeld positief. Te veel maatschappelijk werkers gaan volgens mij toch mee in een eerder disciplinerende aanpak, ze handelen vanuit dat individueel schuldmodel. Er zijn OCMW’s die goed bezig zijn, maar vergis u niet, er zijn er ook veel andere. Neem nu het outreachend werken. Dat zou veel meer moeten gebeuren. Maar de

liberale visie is: de mensen moeten maar zelf afkomen naar het OCMW als ze iets nodig hebben.“

Het GPMI blijkt een stokpaardje te zijn van de voormalige voorzitter. Mits het op de juiste manier in te zetten, vindt hij, vormt het geen extra administratieve belasting. Het is een beleidingsinstrument dat je op maat moet gebruiken. En het is niet de bedoeling er extra voorwaarden aan toe te voegen, zoals veel maatschappelijk werkers doen. Hij komt ook nog eens terug op een vroeger pleidooi: het voorstel om cliënten bij de opmaak van het GPMI te laten bijstaan door iemand van de vakbond. Hij kan er wel ergens inkomen dat men dit in de OCMW's waar goed gewerkt wordt als een 'motie van wantrouwen' ervaart, maar hij herhaalt dat er ook andere zijn.

Ik beaam dat de onderhandelende partijen van het GPMI geen evenwaardige partners zijn. De cliënt vreest immers dat hij geen steun zal krijgen als hij niet tekent. Maar dat is voor de Federatie eerder een reden om het GPMI af te schaffen, of minstens niet voor iedereen te verplichten. Ook het feit dat maatschappelijk werkers de tijd niet hebben om alles zorgvuldig uit te leggen, en dat anderstaligen niet eens begrijpen wat ze tekenen, zijn voor ons argumenten om het GPMI eens grondig te herzien.

“Ik vond ook een stuk dubbelzinnigheid bij de maatschappelijk werkers. Aan de ene kant vragen ze duidelijkheid en concrete regels, maar anderzijds, als je die regels geeft, steigeren ze omdat ze zelf meer armslag willen.”

Natuurlijk hebben we het ook over de grote werkdruk waaronder de maatschappelijk werkers gebukt gaan, al nuanceert Van Geertsom dat. “Dikwijls zijn het de interne regels en procedures in het OCMW zelf, die voor werkdruk zorgen. OCMW's moeten vooral nog efficiënter proberen werken. En dan nog: hoe bepaal je de ideale caseload? Daar zou je als Federatie toch moeten rond werken?”

Daar ben ik het niet mee eens. Je kan het werk in een klein OCMW al heel moeilijk vergelijken met dat in een groot OCMW. In sommige OCMW's krijgen maatschappelijk werkers al maximaal ondersteuning van administratief medewerkers, in andere OCMW's moeten ze alles zelf doen. Ook zijn de snelheden waarmee de OCMW's digitaliseren erg verschillend. Maar ook het feit dat de Federatie niet over experts beschikt, is hierin een argument. Het lijkt me eerder een opdracht voor de VVSG, die hier trouwens jaren geleden al rond gewerkt heeft. Als Federatie willen we vooral inhoudelijk werken: we kunnen wel precies aangeven wat sociaal werkers willen doen met de tijd die zou vrijkomen, als de administratieve druk zou verlichten.

Dat neemt niet weg dat er cijfers nodig zijn. Uiteraard wel. OCMW's hebben doorgaans ook wel een basisset, waarmee evoluties kunnen geduid worden.

Magda, de vrouw van Julien, is intussen koffie komen brengen en mengt zich ook even in de discussie. Als lid van een Bijzonder Comité kent ze de praktijk van dichtbij. Ze wijst op het grote verloop bij maatschappelijk werkers en bevestigt dat de werkdruk toch wel hoog is. Er is nauwelijks tijd voor reflectie, terwijl het zo belangrijk is dat maatschappelijk werkers onderling kunnen uitwisselen, via intervisie bijvoorbeeld.

Zo komen we op het thema van het managerialisme en de integratie van het OCMW in de gemeente. Beiden vinden dat geen goede zaak! De organisatie groeit, maar vaak komt er op de werkvloer geen versterking. Verantwoordelijken sturen vaak verschillende diensten aan,

en zijn daardoor minder betrokken op de sociale dienst. Sinds de inkanteling van het OCMW in de gemeente, komt het sociale veel minder aan bod in het politiek beleid.

“Het New Public Management is teveel een vorm van taylorisme, puur gericht op efficiëntie, maar waarbij de medewerkers gereduceerd worden tot domme uitvoerders, en dat is niet okee” voegt Van Geertsom er aan toe. “Anderzijds: *vroeger was het beter* is ook niet waar: we moeten procedures durven herbekijken en desnoods afschaffen, dit zou ruimte creëren. Helaas, in sommige gemeenten is men echt nog niet mee met de tijd...”

De titel van een interview met Carl Devos en Hendrik Vos (De Morgen, 24.01.22) leidt mij tot mijn volgende vraag. Die titel luidt: ‘Als iedereen blijft schrijven dat de politiek er niks van bakt, staat er straks iemand verkleed als bizon in ons parlement.’ Als we de democratie willen versterken, moeten we dus stoppen met de politici af te schilderen als onbekwame zakkenvullers, want dat is koren op de molen van de populistische partijen. Ik voel mij hier ongemakkelijk bij. Enerzijds denk ik dat politiek ondankbaar is, en dat politici respect verdienen, anderzijds vind ik vaak ook dat moedige beslissingen uitblijven, ook als er levens op het spel staan. Hoe kunnen we de democratie versterken – want dat is nodig – en tegelijk kritisch zijn – want dat is ook nodig?

Van Geertsom glimlacht : “Daar is niet zomaar een eenvoudig antwoord op te geven hoor. Ik vind dat je hoe dan ook kritisch moet blijven, moet blijven aangeven als een beleid niet sociaal is. Maar je mag natuurlijk niet alles afkeuren, wat in de media soms gebeurt. Als het goed is moet het ook gezegd worden. Zo vind ik, al bij al, dat de federale regering de pandemie relatief goed aangepakt heeft. De Vlaamse regering daarentegen laat ons niet veel mogelijkheden; dat beleid is zelfs niet gericht op de middenklasse, maar om de hogere klasse te bevoordeligen.”

Niemand kan de klimaatcrisis nog ontkennen, denk ik, en wat ons te wachten staat als we er niet in slagen de klimaatopwarming binnen de perken te houden. Extreme hitte, langdurige droogte, bosbranden, overstromingen, massale migratie. Maar eigenlijk is er zich een ‘multicrisis’ aan het ontwikkelen. Er is ook de sociale ongelijkheid die steeds extremer wordt. De democratie die bedreigd wordt, enerzijds omdat ze aan het handje loopt van “het grote geld” en anderzijds door de opkomst van extremistische partijen. Voeg daarbij nog de milieuproblemen, de uitputting van sommige grondstoffen, ... Bent u het eens met de vaststelling dat we straks midden in een systeemcrisis belanden? Die voor de mensheid mogelijk rampzalig eindigt als er niet ingegrepen wordt? En hoe hoopvol bent u dat we slagen in een duurzaamheidstransitie naar een duurzame, inclusieve en democratische samenleving?

“De klimaatcrisis is ook een sociale crisis. De rijken hebben de grootste ecologische voetafdruk, de armen ervaren het meest de negatieve gevolgen. Zolang we dat niet zien en erkennen, zal er weinig gebeuren. Ik vrees dat de samenleving functioneert zoals Europa: altijd wachten tot op de laatste minuut vooraleer met een oplossing af te komen.

En we zullen het inderdaad niet oplossen als we de overheid niet opnieuw een substantiële rol geven in het verhaal, als we het neoliberalisme niet achter ons laten. Ik zeg niet dat er geen groei mag zijn, maar welke groei, dat is belangrijk. Isoleren van woningen bijvoorbeeld. Ook de pandemie toonde aan hoe belangrijk de overheid is.”

Maar volgens Van Geertsom gaat het voorlopig niet de goede kant op. Hij zucht. “Investeren in kinderen is toch essentieel? Elke euro die je in kinderen investeert betaalt zich dubbel en dik terug. Nobelprijswinnaar James Heckman heeft dat overtuigend aangetoond. Maar wat

doet Vlaanderen? Besparen op de kinderbijslag! Een pure antimigratie- en antigezinsmaatregel.”

Burgerbewegingen zoals Grootouders voor het klimaat of Extinction Rebellion hebben heel wat mogelijkheden om actie te voeren: betogingen, ludieke acties, artikels op sociale media, tot en met burgerlijke ongehoorzaamheid.

Ambtenaren (lees concreet: OCMW sociaal werkers) moeten neutraal zijn en het beleid van hun bestuur loyaal uitvoeren. Maar wat als dat bestuur ernstig tekort schiet in zijn plicht om het algemeen belang te dienen? Hoe staat u tegenover zoiets als “ambtelijke ongehoorzaamheid” ? Kan dat? Hebben ze andere middelen?

Van Geertsom moet er even over nadenken. Ambtelijke ongehoorzaamheid lijkt hem toch een brug te ver. Het kan immers ook omgekeerd werken, zo zouden sociaal werkers disciplinerend kunnen gaan werken, waar het beleid mensenrechten centraal stelt... Voor hem is de deontologie van de ambtenaar belangrijk. Ambtenaren moeten in dienst staan van het algemeen belang. Hij wijst er ook op dat maatschappelijk werkers steeds voorstellen kunnen doen die afwijken van de regel. Discretionaire ruimte benutten is belangrijk: creatieve voorstellen doen die de cliënt vooruit helpen, de wet interpreteren. De vaste benoeming is bedoeld als bescherming van de ambtenaar tegen mogelijke willekeur van de politiek. Maar echt tegen de politiek ingaan is geen evidente zaak. Een andere job zoeken is natuurlijk ook een oplossing, maar veel maatschappelijk werkers doen hun job met hart en ziel.

Een beroepsvereniging van Vlaamse OCMW-maatschappelijk werkers is geen evidente zaak. Onze Federatie heeft geen eigen middelen en draait puur op vrijwilligers. Erg veel indruk maakt zo’n Federatie dan waarschijnlijk niet als gesprekspartner voor de POD MI, een Vlaams Minister of een lokaal bestuur? Moet de federatie dan de professionele toer op, door via bijdragen van leden, van OCMW’s of de federale overheid middelen te verwerven om een personeelslid in dienst te kunnen nemen die de zaken beter kan opvolgen?

“Ik denk inderdaad dat de Federatie moet professionaliseren. Er valt nog heel wat werk te doen. Op vlak van verloning bijvoorbeeld. Maatschappelijk werkers mogen best wat meer verdienen. Akkoord, dat moet samen met de vakbonden gebeuren. Maar ook opleiding. Daarmee bedoel ik zowel in dialoog gaan met de sociale hogescholen, als zelf opleiding en vorming geven. Waar ook moet op ingezet worden: het aangaan van partnerschappen met andere sociale organisaties om samen de belangen van de meest kwetsbaren te verdedigen.”

Erg enthousiast is Julien Van Geertsom niet over de sociale hogescholen: de studenten worden er volgens hem veel te weinig klaargestoomd om in een OCMW te werken. De vorming die de Federatie zelf moet geven, moet vooral over attitude gaan. Hij wil meer gedreven maatschappelijk werkers zien, met het hart op de juiste plaats. Hij vraagt zich ook af of je als Federatie niet moet gaan voor een kleine ledenbijdrage. Maar ook Vlaanderen en Federaal zouden met subsidie over de brug mogen komen.

Volgens duurzaamheidsexpert Jan Rotmans wordt een duurzame, inclusieve samenleving gekenmerkt door een overheid die meer faciliteert dan regisseert, en die meer decentraliseert. Bestuurlijke organisaties moeten vervlakken, minder hiërarchie dus, minder managerialisme en bureaucratie, meer de mens centraal, meer bottom-up werken, meer participatie van burger, cliënt en medewerker, en een nieuw soort leiderschap: Feminien, verbindend, authentiek, beziel, transformatief leiderschap. Akkoord? Hoe ziet u die “optimale” rol van de overheid?

“Je schetst daar een aantrekkelijk beeld, maar dat moet goed georganiseerd worden. Decentralisatie: al goed en wel, maar dan moet elke gemeente ook mée zijn in dat verhaal van “de mens centraal”, “meer bottom-up”, een ander soort leiderschap, enzovoort. Anders werkt het niet.”

Hoe zou u dat aanpakken, als u Voorzitter zou zijn van de Federatie, en u zou de OCMW maatschappelijk werkers willen oproepen om zich wat activistischer op te stellen als het over mensenrechten en armoedebestrijding gaat, maar ook over hun eigen taakinvulling die hen reduceert tot een soort veredelde bedienden?

Van Geertsom wijst hier opnieuw naar belangrijke randvoorwaarden: een opleiding die beter voorbereidt op de job. En volgens hem moet de klok teruggedraaid worden: de integratie van het OCMW in de gemeente is géén goede zaak geweest. Ook extra vorming is nodig, de Federatie zou die zelf kunnen geven. Belangrijk item ook: communicatie. De Federatie is nog te veel een nobele onbekende.